

jongeren met **impact**

TeamAlert

**RIJDEN ZONDER RIJBEWIJS
AUTO EN SCOOTER**

Kwantitatieve toetsing focusgroepen

Stichting TeamAlert
Jongeren met impact

Nijverheidsweg 25
3534 AM Utrecht
Tel: 030-2232893
info@teamalert.nl
www.teamalert.nl

Onderzoek en analyse:
Ruigrok Netpanel: Jeroen Hermans en Stanley Soosaipillaj
Ruigrok NetPanel
Silodam 1a, 1013 AL Amsterdam
020-7820400
info@ruigroknetpanel.nl
KvK 34135878 / btw 809001469B01 / Bank 659170264

Rapportage:
Esther Timmermans

Januari 2022

© Deze rapportage is eigendom van stichting TeamAlert te Utrecht. Niets uit dit rapport mag worden gereproduceerd, publicitair worden vrijgegeven of worden uitgevoerd zonder de schriftelijke toestemmingen of de actieve medewerking van stichting TeamAlert.

INHOUD

1. Inleiding & Achtergrond
2. Het onderzoek
3. Resultaten
4. Bronnen
5. Bijlagen

01 | INLEIDING & ACHTERGROND

TeamAlert

jongeren met **Impact**

01 | INLEIDING

Jongeren en rijden zonder rijbewijs

Het rijbewijs is een middel om aan te kunnen tonen dat iemand aan de eisen voldoet om veilig deel te kunnen nemen aan het verkeer. Wanneer iemand zonder rijbewijs deelneemt aan het verkeer, kan dit betekenen dat deze persoon nooit via de officiële weg heeft geleerd om te rijden. Rijden zonder rijbewijs is gevaarlijk; bestuurders zonder geldig rijbewijs lopen namelijk een hoger risico op ongevallen dan bestuurders met een geldig rijbewijs (SWOV, 2010). In Nederland wordt het ongevalsrisico bij rijden zonder rijbewijs ongeveer 2,5 keer zo groot vergeleken met wanneer iemand wel een rijbewijs heeft. Dit gaat niet alleen om kleine ongelukken, deze mensen zijn vaker betrokken bij ernstige verkeersongevallen (DeYoung, Peck, & Helander, 1997). Dit geldt zowel bij mensen met een ingevorderd rijbewijs die toch gaan rijden, als mensen die nooit een rijbewijs hebben behaald (MartíndelosReyes et. al., 2021).

Daarnaast is het bekend dat het ongevalsrisico onder jongeren zonder rijbewijs nog groter is. Deze jongeren zijn bijvoorbeeld vaker betrokken bij ongevallen die te voorkomen waren geweest (Fu et. al., 2012). Hoewel jongeren van zichzelf al een hoger ongevalsrisico hebben dan volwassenen, ligt dit bij jongeren zonder rijbewijs nog hoger dan bij jongeren met een rijbewijs (Hanna, Taylor, Sheppard & Laflamme, 2016).

Drie onderzoeken: jongeren en rijden zonder rijbewijs

Vanwege het risico voor de veiligheid van jongeren in het verkeer onderzocht TeamAlert hoe rijden zonder rijbewijs voorkomen kan worden. Allereerst deed TeamAlert literatuuronderzoek. Vervolgens werden middels focusgroepen de motieven van jongeren om te rijden zonder rijbewijs achterhaald. Deze rapportage levert de resultaten van de derde fase van het onderzoek: een kwantitatieve toetsing. Het doel van dit onderzoek is te achterhalen in welke mate rijden zonder rijbewijs voorkomt onder jongeren.

Leeswijzer

Dit document bevat de rapportage van het kwantitatieve onderzoek. Als eerste zullen de resultaten van het literatuuronderzoek en de focusgroepen besproken worden. In hoofdstuk 2 wordt de methode van het onderzoek beschreven. In hoofdstuk 3 worden de resultaten gedeeld. Het rapport sluit af met de bronnen in hoofdstuk 4 en de bijlagen in hoofdstuk 5.

01 | ACHTERGROND

Literatuuronderzoek

In 2021 voerde TeamAlert een literatuuronderzoek uit over rijden zonder rijbewijs (TeamAlert, 2021a). Hieruit kwam naar voren dat jongeren vaak praktische bezwaren hebben om het rijbewijs te halen. Ook komt het voor dat jongeren het noodzakelijk achten om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen. Als laatste werd duidelijk dat het in de omgeving van jongeren vaak de norm is dat er zonder rijbewijs gereden wordt.

Focusgroepen

Het focusgroeponderzoek liet zien dat jongeren drie belangrijke motieven hebben om zonder rijbewijs te rijden (TeamAlert, 2021b). De eerste is het gevoel dat het noodzakelijk is om te gaan rijden, terwijl iemand bewust is van de risico's. Verder is het bijhouden van rijvaardigheid een belangrijk motief om zonder rijbewijs de weg op te gaan. Een laatste motief is bewust de regels verbreken, omdat jongeren het leuk vinden om te rijden, maar geen rijbewijs hebben. Het lijkt erop dat jongeren niet snel in een impulsieve bui zonder rijbewijs gaan rijden. Meestal is het een weloverwogen beslissing.

Jongeren zien drie mogelijke risico's ten aanzien van rijden zonder rijbewijs. Ten eerste hebben ze een angst voor boetes of straffen. Het tweede risico dat jongeren zien is de kans op letsel, zowel bij jezelf of het toedoen van letsel bij een ander. Het laatste risico dat jongeren zien van rijden zonder rijbewijs is de kans op schade aan het voertuig. De manier waarop jongeren bezig zijn met deze risico's verschilt.

Jongeren zonder rijbewijs schatten deze risico's laag in en zijn zeggen veel rekening te houden met de omstandigheden, waardoor deze risico's volgens hen veel kleiner worden. Jongeren die ondertussen wel een rijbewijs hebben, beseffen nu dat de risico's die zij voorheen liepen, een stuk groter waren dan zij toen realiseerden.

De sociale omgeving speelt volgens de jongeren zelf geen grote rol in het gedrag van jongeren. Jongeren trekken hun eigen plan en gaan uit van hun eigen verantwoordelijkheid waar verder niemand iets mee te maken heeft. Bij eventuele goedkeuring van het gedrag wordt de omgeving wel betrokken, bij eventuele afkeuring niet. Waar jongeren het meest gevoelig voor zijn, zijn de spullen van anderen. Zij willen niet dat er iets gebeurt met andermans spullen, waardoor zij nog voorzichtiger gaan rijden. Deze angst zorgt er weer voor dat jongeren extra voorzichtig rijden wanneer ze de weg op gaan. Hoe vaker dit goed gaat, hoe meer zij het idee krijgen dat de risico's kleiner zijn dan vooraf gedacht.

Tot slot zijn de jongeren van mening dat de wachtrijen voor de rijexamens korter moeten worden, waardoor jongeren minder snel op eigen houtje gaan rijden. Verder vinden ze ook dat rijlessen goedkoper zouden moeten worden en dat jongeren vroeger moeten kunnen beginnen. Hierdoor wordt het toegankelijker om het rijbewijs te kunnen halen.

02 | HET ONDERZOEK

02| HET ONDERZOEK

Aanleiding

TeamAlert heeft door middel van focusgroepen achterhaald welke motieven jongeren hebben voor het rijden met de auto of scooter zonder dat zij daar een rijbewijs voor hebben. Met dit onderzoek achterhalen we in welke mate Nederlandse jongeren van 14 t/m 24 jaar auto en scooter rijden zonder rijbewijs. Daarnaast geven we inzicht in hoeverre jongeren dit gedrag bij leeftijdsgenoten zien (wat is de sociale norm) en hoe gevaarlijk zij dit gedrag vinden. Het onderzoek is uitgezet en geanalyseerd door Ruigrok Netpanel.

Onderzoeksvraag

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

- **In welke mate rijden jongeren tussen de 14 en 24 jaar wel eens auto en/of scooter, terwijl zij geen rijbewijs voor deze voertuigen hebben?**

Methode en doelgroep

Het kwantitatieve onderzoek is online uitgevoerd. De doelgroep voor dit onderzoek bestaat uit jongeren van 14 t/m 24 jaar. De steekproef is representatief naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. In totaal hebben 764 jongeren de vragenlijst helemaal ingevuld. Het profiel van de deelnemers is te zien in Tabel 1. Een toelichting op profiel van de deelnemers is te vinden in bijlage A.

Leeswijzer

- In dit rapport worden de deelnemers aan het onderzoek ‘jongeren’ genoemd.

- We tonen eerst een overzicht met de belangrijkste resultaten, daarna beschrijven we de resultaten per voertuig.
- De verschillen tussen doelgroepen hebben we getoetst op significantie. We bespreken de significante en relevante verschillen tussen de doelgroepen. De percentages in het rapport zijn afgerond. Daardoor kan het totaal incidenteel optellen tot meer of minder dan 100%.

Kenmerken	
Geslacht	
Man	51%
Vrouw	49%
Leeftijd	
14 t/m 17	35%
18 t/m 20	28%
21 t/m 24	27%
Opleidingsniveau	
Lager	53%
Hoog	47%

Tabel 1: Profiel van de deelnemers
Basis: alle jongeren van 14 t/m 24 jaar (n=764)

03 | RESULTATEN

AUTO & SCOOTER

TeamAlert
jongeren met impact

03 | RESULTATEN

Een aanzienlijk deel van de jongeren heeft wel eens scooter of auto gereden zonder rijbewijs. In Tabel 2 zijn de resultaten schematisch weergegeven. Te zien is dat 19% van de jongeren in het afgelopen jaar zonder rijbewijs scooter heeft gereden, voor de auto geldt dat 11% zonder rijbewijs heeft gereden. Ook is te zien dat een op de twintig jongeren wekelijks zonder rijbewijs heeft gereden op de scooter en in de auto. Ook kennen jongeren veel leeftijdsgenoten die dit wel eens doen.

Jongeren denken dat het rijden zonder rijbewijs vaker voorkomt bij hun leeftijdsgenoten dan dat het gedrag daadwerkelijk voorkomt.

Wanneer jongeren dit gedrag in hun omgeving zien en denken dat dit vaker voorkomt, kunnen zij dit gedrag beschouwen als ‘normaal’ en kunnen zij sneller geneigd zijn om dit gedrag ook te gaan vertonen. We zien wel dat jongeren het rijden zonder rijbewijs gevaarlijk gedrag vinden. Het is voor TeamAlert belangrijk om dit gedrag te denormaliseren. Laat zien dat het helemaal niet zo normaal is en niet zo vaak voorkomt als zij denken, juist omdat het zo gevaarlijk is.

Het aandeel jongeren dat rijdt zonder rijbewijs lijkt vergelijkbaar met het aandeel jongeren dat met meer dan de toegestane hoeveelheid alcohol autorijdt.

Om de resultaten in een bredere context te plaatsen hebben we ook gekeken naar ander risicogedrag waar TeamAlert veel aandacht aan besteedt. In eerder onderzoek kwam naar voren dat 19% van de 18- t/m 24-jarigen in het afgelopen halfjaar met meer dan de toegestane hoeveelheid alcohol op heeft autogereden (ANWB, 2021).

	Scooter	Auto
Heeft op dit moment een rijbewijs*	54%	61%
Ooit zonder rijbewijs gereden*	32%	23%
In het afgelopen jaar zonder rijbewijs gereden*	19%	11%
Wekelijks zonder rijbewijs gereden (afgelopen jaar)*	5%	4%
Kent iemand die in afgelopen jaar zonder rijbewijs heeft gereden*	56%	32%
Vindt het rijden zonder rijbewijs in het algemeen gevaarlijk*	68%	86%

Tabel 2: Resultaten rijden zonder rijbewijs

* Basis: alle jongeren van 14 t/m 24 jaar (n=764)

03 | RESULTATEN

SCOOTER

Een op de vijf jongeren heeft in het afgelopen jaar scooter gereden zonder rijbewijs. Jongeren herkennen dit gedrag bij leeftijdsgenoten.

Een derde van de jongeren heeft wel eens scooter gereden zonder dat ze daar een rijbewijs voor hadden.

32% van de jongeren heeft wel eens scooter gereden zonder dat ze daar een rijbewijs voor hadden. Dit geldt vaker voor jongens dan voor meisjes (38% vs. 26%). Van de 14- t/m 17-jarigen is dit 22%, van de 18- t/m 20-jarigen is het 32% en van de 21- t/m 24-jarigen heeft 42% wel eens zonder rijbewijs gereden. Van alle jongeren heeft 19% het afgelopen jaar wel eens scooter gereden zonder dat zij daar destijds een rijbewijs voor hadden. We zien dat binnen de groep jongeren die in het afgelopen jaar zonder rijbewijs scooter heeft gereden, een kwart (28%) dit op wekelijkse basis doet. Gekeken naar het totaal aantal jongeren, dan is het aandeel jongeren dat wekelijks scooter rijdt zonder dat ze een rijbewijs hebben 5%. Van degene die het afgelopen jaar zonder rijbewijs scooter hebben gereden heeft 31% dit maximaal één keer in het halfjaar gedaan.

Meer dan de helft van de jongeren kent leeftijdsgenoten die wel eens zonder rijbewijs scooter rijden.

56% van de jongeren kent leeftijdsgenoten die in het afgelopen jaar scooter hebben gereden zonder rijbewijs. 43% van de jongeren denkt dat (heel) veel jongeren wel eens scooter rijden zonder dat zij daar een rijbewijs voor hebben. Jongeren van 14 t/m 17 jaar hebben minder vaak het idee dat veel leeftijdsgenoten wel eens scooter rijden zonder rijbewijs.

De helft van de jongeren die wel eens scooter rijden zonder rijbewijs vindt dat zij zich dan gevaarlijk gedragen.

68% van de jongeren vindt het in het algemeen gevaarlijk als iemand scooter rijdt als ze daar geen rijbewijs voor hebben. Meisjes vinden het vaker gevaarlijk dan jongens (73% vs. 64%). Van de jongeren die het afgelopen jaar zelf wel eens zonder rijbewijs scooter hebben gereden, vindt 47% dat zij zich gevaarlijk gedragen als zij scooter rijden zonder rijbewijs. Een op de vijf (20%) vindt dat zich dan niet gevaarlijk gedragen.

TeamAlert

jongeren met **impact**

03 | RESULTATEN

AUTO

Een kwart van de jongeren heeft wel eens autogereden zonder rijbewijs. 11% heeft dit in het afgelopen jaar gedaan. Ze ziet dit ook gebeuren bij leeftijdsgenoten.

Een kwart van de jongeren heeft wel eens autogereden zonder dat ze daar een rijbewijs voor hadden.

23% van de jongeren heeft wel eens autogereden zonder dat ze daar een rijbewijs voor hadden. Dit geldt vaker voor jongens dan voor meisjes (26% vs. 20%). Van de 14- t/m 17-jarigen is dit 10%, van de 18- t/m 20-jarigen is het 27% en van de 21- t/m 24-jarigen heeft 31% wel eens zonder rijbewijs auto gereden. Van alle jongeren heeft 11% het afgelopen jaar wel eens autogereden zonder dat zij daar destijds een rijbewijs voor hadden.

We zien dat binnen de groep jongeren die in het afgelopen jaar zonder rijbewijs auto heeft gereden, ruim een derde (37%) dit op wekelijkse basis doet. Gekeken naar het totaal aantal jongeren, dan is het aandeel jongeren dat wekelijks auto rijdt zonder dat ze een rijbewijs hebben 4%. Van degene die het afgelopen hebben autogereden zonder rijbewijs heeft 28% dit maximaal één keer per halfjaar gedaan.

42% van de 18 jarigen met een autorijbewijs hadden deze al toen ze 17 jaar oud waren. 33% van degene die op hun 17de een rijbewijs hebben gehaald heeft ook wel eens zonder begeleider auto gereden.

Een derde van de jongeren kent leeftijdsgenoten die wel eens zonder rijbewijs autorijden.

32% van de jongeren kent leeftijdsgenoten die in het afgelopen jaar auto hebben gereden zonder rijbewijs. Jongens kennen vaker leeftijdsgenoten die het afgelopen jaar hebben autogereden zonder rijbewijs dan meisjes (37% vs. 26%). 21- t/m 24-jarigen en 18- t/m 20-jarigen kennen vaker leeftijdsgenoten die zonder rijbewijs hebben autogereden dan 14- t/m 17-jarigen (41% en 39% vs. 15%). 20% van de jongeren denkt dat (heel) veel jongeren wel eens autorijden zonder dat zij daar een rijbewijs voor hebben. Jongeren van 14 t/m 17 jaar hebben minder vaak het idee dat veel leeftijdsgenoten wel eens autorijden zonder rijbewijs.

De helft van de jongeren die autorijden zonder rijbewijs vindt dit eigen gedrag (zeer) gevaarlijk.

86% van de jongeren vindt het in het algemeen gevaarlijk als iemand autorijdt als ze daar geen rijbewijs voor hebben. Meisjes vinden het vaker gevaarlijk dan jongens (90% vs. 82%). 14- t/m 17-jarigen vinden dit vaker gevaarlijk dan jongeren van 18 jaar en ouder (93% vs. 82%). Van de jongeren die het afgelopen jaar zelf wel eens zonder rijbewijs auto hebben gereden, vindt 48% dat zij zich gevaarlijk gedragen als zij autorijden zonder rijbewijs. 11% vindt dat zij zich dan niet gevaarlijk gedragen. Jongeren zonder rijbewijs vinden het vaker ongevaarlijk (23% vs. 7%).

04 | BRONNEN

04 | BRONNEN

- ANWB (2021). Op naar 0 verkeersdoden dankzij effectieve verkeerseducatie.
- DeYoung, D. J., Peck, R. C., & Helander, C. J. (1997). Estimating the exposure and fatal crash rates of suspended/revoked and unlicensed drivers in California. *Accident Analysis & Prevention*, 29(1), 17–23. [https://doi.org/10.1016/s0001-4575\(96\)00056-5](https://doi.org/10.1016/s0001-4575(96)00056-5)
- Fu, J., Anderson, C. L., Dziura, J. D., Crowley, M. J., & Vaca, F. E. (2012). Young Unlicensed Drivers and Passenger Safety Restraint Use in U.S. Fatal Crashes: Concern for Risk Spillover Effect? *Annals of Advances in Automotive Medicine*, 56, 37–43. <https://doi.org/10.1016/j.annemergmed.2011.10.013>
- Hanna, C. L., Taylor, D. M., Sheppard, M. A., & Laflamme, L. (2006). Fatal crashes involving young unlicensed drivers in the U.S. *Journal of Safety Research*, 37(4), 385–393. <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2006.05.007>
- Martín-delosReyes, L. M., Martínez-Ruiz, V., Rivera-Izquierdo, M., Jiménez-Mejías, E., & Lardelli-Claret, P. (2021). Is driving without a valid license associated with an increased risk of causing a road crash? *Accident Analysis & Prevention*, 149, 105872. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2020.105872>
- SWOV (2010). Rijden zonder geldig rijbewijs in Nederland | SWOV. Geraadpleegd via <https://www.swov.nl/publicatie/rijden-zonder-geldig-rijbewijs-nederland#:~:text=Rijden%20zonder%20geldig%20rijbewijs%20en%20verkeersveiligheid&text=Daarbij%20kan%20niet%20worden%20ingezoomd,bestuurder%20geen%20geldig%20rijbewijs%20heeft>
- TeamAlert (2021a). Jongeren en rijden zonder rijbewijs deel 1: literatuuronderzoek. Utrecht: TeamAlert
- TeamAlert (2021b). Jongeren en rijden zonder rijbewijs deel 2: focusgroeponderzoek. Utrecht: TeamAlert

05 | BIJLAGEN

05| BIJLAGE A

PROFIEL DEELNEMERS

In Tabel 3 is het profiel van de deelnemers te zien. Te zien is dat er evenveel jongens als meisjes hebben deelgenomen aan de vragenlijst. Verder was 35% van de respondenten tussen de 14 en 18 jaar oud, 28% was 18, 19 of 20 jaar oud en 27% zat in de leeftijdscategorie 21 t/m 24 jaar oud. Tot slot hebben er ongeveer even veel lager- als hoogopgeleiden meegedaan aan het onderzoek.

Onder een lager opleidingsniveau vallen:

- ▶ Geen of basisonderwijs > lbo/vmbo (kader- of beroepsgericht) / mbo 1/VBO
- ▶ vmbo (theoretisch of gemengd)/havo of vwo (eerste drie jaar)
- ▶ mbo 2, 3, 4

Onder een hoger opleidingsniveau vallen:

- ▶ havo of vwo (4e, 5e, of 6e klas)
- ▶ Propedeuse (hbo of universitair niveau)
- ▶ Bachelor (hbo of universitair niveau)
- ▶ Master/doctoraal/postdoctoraal (hbo of universitair niveau)

Kenmerken	
Geslacht	
Man	51%
Vrouw	49%
Leeftijd	
14 t/m 17	35%
18 t/m 20	28%
21 t/m 24	27%
Opleidingsniveau	
Lager	53%
Hoog	47%

Tabel 3: Het profiel van de deelnemers

05| BIJLAGE B

ONDERZOEKSVANTWOORDING

Respons

- ▶ In totaal hebben 764 jongeren van 14 t/m 24 jaar de vragenlijst helemaal ingevuld.
- ▶ Zie Tabel 4 voor een overzicht van de steekproef.

Omschrijving	Aantal
Gestart met vragenlijst	1.146
Uitgescreend (geen doelgroep)	158
Uitgescreend (quotum vol)	208
Afgehaakt	16
Uitgescreend (niet goed ingevuld)	0
Gekwalificeerde deelnemers (netto steekproef)	764

Tabel 4: Overzicht van de steekproef

